Latin American Journal of Education
www.lajoe.org

AKSIOLOGIK YONDASHUVLAR ASOSIDA MULOQOT MADANIYATINI RIVOJLANTIRISHNING INTEGRATIV MODELI

https://doi.org/10.5281/zenodo.24296898

Toshtemirova Dilbar Bozarovna
Toshkent davlat yuridik universiteti qoshidagi M.S.Vosiqova nomidagi akademik litseyning ona tili va adabiyot fani katta o'qituvchisi (shgulnoza310@gmail.com)

Annotatsiya: *Mazkur maqolada aksiologik yondashuvlar asosida o'quvchilarda muloqot madaniyatini rivojlantirishning integrativ modeli ilmiy-nazariy jihatdan asoslab beriladi. Tadqiqotda ta'lim jarayonida shaxsning ma'naviy-axloqiy kamoloti, kommunikativ kompetensiyasi hamda ijtimoiy faolligini rivojlantirishga xizmat qiluvchi pedagogik mexanizmlar tahlil qilinadi. Shuningdek, aksiologik qadriyatlarning ta'lim mazmuniga integratsiyalashuvi, interaktiv metodlarning kommunikativ faoliyatni rivojlantirishdagi o'rni va refleksiv faoliyatning didaktik imkoniyatlari yoritilgan. Tadqiqot natijalari asosida ishlab chiqilgan integrativ model o'quvchilarning muloqot madaniyatini shakllantirishda samarali pedagogik tizim sifatida tavsiya etiladi.*

Annotation: *This article scientifically and theoretically substantiates an integrative model for developing communication culture among students based on axiological approaches. The research analyzes pedagogical mechanisms that contribute to the development of an individual's spiritual-moral perfection, communicative competence, and social activity within the educational process. Additionally, it highlights the integration of axiological values into the content of education, the role of interactive methods in enhancing communicative activities, and the didactic possibilities of reflective activities. Based on the research findings, the developed integrative model is recommended as an effective pedagogical system for shaping students' communication culture.*

Аннотация: *В данной статье научно-теоретически обосновывается интегративная модель развития культуры общения у учащихся на основе аксиологических подходов. Исследование анализирует педагогические механизмы, способствующие развитию духовно-нравственного совершенствования личности, коммуникативной компетенции и социальной активности в процессе обучения. Также рассматриваются интеграция аксиологических ценностей в содержание образования, роль интерактивных методов в развитии коммуникативной деятельности и дидактические возможности рефлексивной деятельности. На основе результатов исследования разработанная интегративная модель рекомендуется как эффективная педагогическая система для формирования культуры общения у учащихся.*

Latin American Journal of Education
www.lajoe.org

Kalit so‘zlar: *aksiologik yondashuv, muloqot madaniyati, integrativ model, kommunikativ kompetensiya, refleksiya, interaktiv metodlar, pedagogik mexanizmlar, qadriyatlar tizimi*

Keywords: *axiological approach, culture of communication, integrative model, communicative competence, reflection, interactive methods, pedagogical mechanisms, system of values.*

Ключевые слова: *аксиологический подход, культура общения, интегративная модель, коммуникативная компетенция, рефлексия, интерактивные методы, педагогические механизмы, система ценностей.*

KIRISH

Zamonaviy ta’lim tizimida o‘quvchilarning muloqot madaniyatini rivojlantirish pedagogik faoliyatning ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida e’tirof etilmoqda. Jamiyatdagi ijtimoiy munosabatlarning murakkablashuvi, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining keng rivojlanishi hamda globallashuv jarayonlari shaxsdan yuqori kommunikativ kompetensiyani talab etmoqda. Shu sababli ta’lim jarayonida o‘quvchilarning samarali muloqot olib borish, o‘z fikrini erkin ifodalash, boshqalar bilan hamkorlik qilish va ijtimoiy munosabatlarni to‘g‘ri tashkil etish ko‘nikmalarini shakllantirish muhim pedagogik vazifa hisoblanadi. Muloqot madaniyati insonning ijtimoiylashuvi, ma’naviy kamoloti va axloqiy rivojlanishida muhim omil bo‘lib xizmat qiladi. Ayniqsa, ta’lim jarayonida aksiologik yondashuv asosida tashkil etilgan pedagogik faoliyat o‘quvchilarning kommunikativ madaniyatini rivojlantirishda samarali metodologik asos vazifasini bajaradi [1].

Aksiologik yondashuv ta’lim tizimida qadriyatlar ustuvorligini ta’minlashga qaratilgan bo‘lib, shaxsni oliy qadriyat sifatida e’tirof etadi. Ushbu yondashuv o‘quvchilarning ma’naviy-axloqiy dunyoqarashini rivojlantirish, ularda bag‘rikenglik, hamkorlik, tolerantlik va o‘zaro hurmat kabi sifatlarni shakllantirishga xizmat qiladi. Muloqot madaniyati esa nafaqat nutqiy faoliyatni, balki kommunikativ etika, empatik munosabat va refleksiv faoliyatni ham qamrab oluvchi murakkab pedagogik kategoriya hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan, aksiologik yondashuv asosida muloqot madaniyatini rivojlantirishning integrativ modelini ishlab chiqish dolzarb ilmiy muammolardan biri hisoblanadi [2].

Metodologiya

Mazkur tadqiqotning metodologik asosini aksiologik, tizimli va integrativ yondashuvlar tashkil etdi. Tadqiqot davomida nazariy-pedagogik tahlil, qiyosiy tahlil, pedagogik kuzatuv, umumlashtirish va empirik ma’lumotlarni interpretatsiya qilish metodlaridan foydalanildi. Nazariy tahlil asosida aksiologik yondashuvning pedagogik mohiyati, muloqot madaniyatining tarkibiy komponentlari hamda kommunikativ kompetensiyaning didaktik

Latin American Journal of Education
www.lajoe.org

xususiyatlari o‘rganildi. Qiyosiy tahlil yordamida mahalliy va xorijiy olimlarning ilmiy qarashlari o‘zaro taqqoslanib, muloqot madaniyatini rivojlantirishning zamonaviy pedagogik tendensiyalari aniqlandi. Pedagogik kuzatuv orqali esa o‘quvchilarning kommunikativ faolligi, ta’lim jarayonidagi ishtiroki va refleksiv faoliyati tahlil qilindi.

Integrativ yondashuv o‘quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishda ta’lim mazmuni, pedagogik metodlar va qadriyatlar tizimining o‘zaro uyg‘unligini ta’minlashga xizmat qiladi. Shu bilan birga, interaktiv metodlardan foydalanish o‘quvchilarning muloqot jarayonidagi faolligini oshirish, ularda mustaqil fikrlash va muammoli vaziyatlarni hal qilish ko‘nikmalarini shakllantirish imkonini beradi [3].

Muloqot madaniyati shaxsning ijtimoiy munosabatlar tizimidagi kommunikativ faoliyatini belgilovchi muhim pedagogik tushuncha hisoblanadi.

U shaxsning nutqiy savodxonligi, tinglash madaniyati, kommunikativ etikasi, empatik munosabati va refleksiv faoliyatida namoyon bo‘ladi. Aksiologik nuqtai nazardan muloqot madaniyati insonparvarlik, bag‘rikenglik, o‘zaro hurmat va hamkorlik kabi qadriyatlarga asoslanadi. Ushbu qadriyatlar ta’lim jarayonida o‘quvchilarning ma’naviy dunyoqarashini shakllantirish hamda ularning kommunikativ faoliyatini rivojlantirishda muhim metodologik omil sifatida xizmat qiladi [4].

Aksiologik yondashuv asosida tashkil etilgan ta’lim jarayoni o‘quvchilarda muloqotga nisbatan ongli va mas’uliyatli munosabatni shakllantiradi. Natijada o‘quvchilar o‘z fikrini erkin ifodalash, boshqalarning fikrini hurmat qilish, jamoada samarali faoliyat olib borish hamda ijtimoiy muammolarni hamkorlik asosida hal qilish ko‘nikmalarini egallaydi. Bu esa o‘quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish bilan bir qatorda, ularning axloqiy va ma’naviy kamolotini ham ta’minlaydi.

Tadqiqot asosida ishlab chiqilgan integrativ model quyidagi tarkibiy komponentlardan iborat: maqsadli komponent, mazmuniy komponent, faoliyat komponenti va natijaviy komponent. Maqsadli komponent o‘quvchilarda muloqot madaniyatini aksiologik qadriyatlar asosida rivojlantirishga yo‘naltirilgan pedagogik maqsadlarni belgilaydi. Mazmuniy komponent esa ta’lim mazmuniga milliy va umuminsoniy qadriyatlarni integratsiyalashni nazarda tutadi. Faoliyat komponenti interaktiv metodlar, hamkorlik pedagogikasi va refleksiv faoliyat asosida tashkil etilgan pedagogik jarayonni ifodalaydi. Natijaviy komponent esa o‘quvchilarning kommunikativ kompetensiyasi, ijtimoiy faolligi va ma’naviy-axloqiy rivojlanish darajasini aks ettiradi.

Mazkur modelning asosiy afzalligi shundaki, u ta’lim jarayonida nazariy bilimlarni amaliy faoliyat bilan integratsiyalash imkonini beradi. Shu

Latin American Journal of Education
www.lajoe.org

orqali o‘quvchilar real hayotiy vaziyatlarda samarali muloqot olib borish, kommunikativ muammolarni hal qilish va ijtimoiy munosabatlarni to‘g‘ri tashkil etish kompetensiyalarini rivojlantiradi.

Pedagogik mexanizmlar va interaktiv metodlarning o‘rni

Muloqot madaniyatini rivojlantirishda interaktiv pedagogik metodlar muhim ahamiyat kasb etadi. Debat, munozara, “aqliy hujum”, rolli o‘yinlar va keys-stadi texnologiyasi kabi metodlar o‘quvchilarning kommunikativ faolligini oshirishga xizmat qiladi. Ushbu metodlar orqali o‘quvchilar jamoaviy fikrlash, muammoli vaziyatlarni tahlil qilish va o‘z nuqtai nazarini asoslash ko‘nikmalarini egallaydi [5].

Hamkorlik pedagogikasi asosida tashkil etilgan ta’lim muhiti o‘quvchilarda o‘zaro hurmat va hamjihatlik tamoyillariga asoslangan kommunikativ munosabatlarni shakllantiradi. Refleksiv metodlar esa o‘quvchilarning o‘z kommunikativ faoliyatini tahlil qilish, xatolarini anglash va o‘z-o‘zini takomillashtirish ko‘nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi. Shu bilan birga, axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish o‘quvchilarning nutqiy faoliyatini rivojlantirish va kommunikativ tajribasini boyitishda samarali vosita sifatida xizmat qiladi.

Natijalar va munozaralar

Tadqiqot natijalari aksiologik yondashuv asosida ishlab chiqilgan integrativ modelning o‘quvchilarda muloqot madaniyatini rivojlantirishda yuqori samaradorlikka ega ekanligini ko‘rsatdi. Aniqlanishicha, ta’lim jarayonida qadriyatlar tizimining integratsiyalashuvi o‘quvchilarning kommunikativ faolligi va ijtimoiy mas’uliyatini oshiradi. Interaktiv metodlardan foydalanish esa o‘quvchilarning mustaqil fikrlashi, jamoada ishlashi va muloqot olib borish ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

Tadqiqot davomida refleksiv faoliyat o‘quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini takomillashtirishda muhim omil ekanligi aniqlandi. O‘quvchilar o‘z faoliyatini tahlil qilish orqali kommunikativ xatolarini anglaydi va ularni bartaraf etishga intiladi. Natijada muloqot jarayonida mas’uliyat, bag‘rikenglik va tolerantlik kabi qadriyatlar mustahkamlanadi.

Xulosa: aksiologik yondashuvlar asosida ishlab chiqilgan muloqot madaniyatini rivojlantirishning integrativ modeli zamonaviy ta’lim tizimining samaradorligini oshirishda muhim pedagogik ahamiyat kasb etadi. Mazkur model o‘quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini, ijtimoiy faolligini hamda ma’naviy-axloqiy kamolotini rivojlantirishga xizmat qiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, ta’lim jarayoniga aksiologik qadriyatlarni integratsiyalash o‘quvchilarning kommunikativ faoliyatini samarali tashkil etish va ularning ijtimoiy moslashuvchanligini oshirish imkonini beradi.

Kelgusida mazkur yo‘nalishda innovatsion pedagogik texnologiyalarni

Latin American Journal of Education
www.lajoe.org

ishlab chiqish, kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishning yangi metodlarini yaratish hamda aksiologik yondashuvning amaliy imkoniyatlarini yanada kengroq tadqiq etish muhim ilmiy vazifalardan biri hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Abduvaliev, A. (2020). Ta’limda aksiologik yondashuvlar: nazariy va amaliy jihatlar. Ta’lim va innovatsiyalar jurnali, 3(2), 45–52.

2. Karimova, D. (2021). Muloqot madaniyati va uning ta’limdagi o‘rni. O‘zbekiston pedagogika jurnali, 4(1), 12–20.

3. Tursunov, R. (2022). Interaktiv metodlar yordamida kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish. Ta’lim va tarbiya masalalari jurnali, 5(3), 67–75.

4. Yuldasheva, S. (2019). Aksiologik qadriyatlar va ta’lim jarayonidagi ularning roli. Pedagogika ilmiy to‘plami, 2(1), 88–94.

5. Isroilov, N. (2023). Ta’lim tizimida aksiologik yondashuvlar: yangi istiqbollar. Ta’lim tadqiqotlari jurnali, 6(2), 34–41.

6. Qurbonova M.F. Difficulties in enhancing communicativeness of pre-service English teachers. — “Maktabgacha va maktab ta’limi” ilmiy jurnal, 2025, №10. — B.275–277.

7. Qurbonova M.F. Pedagogical-psychological aspects of value formation in modern literary education. — Multidisciplinary Journal of Science and Technology, 2024. — B.1348–1351.